

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
1949-2019

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ
ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ & ΚΡΑΤΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

Έκθεση¹

Στρογγυλής Τραπέζης για την Αστυνόμευση:
Μεταχείριση Ατόμων υπό Κράτηση και Συνέπειες

Αθήνα, 10-11 Ιανουαρίου 2019

με την διοργάνωση του Συμβουλίου της Ευρώπης και
της Εισαγγελίας το Αρείου Δικαστηρίου

¹ Η Δρ Νατάσα Μαυρονικόλα, Λέκτωρ της Νομικής Σχολής του Μπέρμινγκχαμ του ομόνυμου Πανεπιστημίου είναι ο συντάκτης της έκθεσης.

(σελίδα 2)

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	3
1.Εθνικό Δίκαιο	5
2.Διασφαλίσεις λειτουργίας	9
3.Θεσμική νοοτροπία-από την ανάκριση στις διερευνητικές ερωτήσεις	12
4.Αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας	17
5.Συζήτηση λήξης	26
6.Συμπεράσματα	27
7.Πιθανά μελλοντικά βήματα	29
α Νόμος (ποινική ευθύνη και κυρώσεις) και εφαρμογή του	29
β Διασφαλίσεις λειτουργίας	30
γ Θεσμική νοοτροπία και κατάρτιση	32
δ Αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας	32
ε Πιθανός και γενικός προσανατολισμός	34
στ Ο ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης	34
Παράρτημα Ι: Πρόγραμμα	35

(σελίδα 3)

Εισαγωγή

Στις 10 και 11 Ιανουαρίου 2019, πραγματοποιήθηκε συνεδρίαση Στρογγυλής Τραπέζης μεταξύ του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Εισαγγελίας του Αρείου Πάγου στην Αθήνα με θέμα την Αστυνόμευση- και την πρόληψη βασανιστηρίων και άλλων μορφών βάνουσης μεταχείρισης εκ μέρους των αρχών επιβολής του νόμου. Επιδίωξη της στρογγυλής τράπεζας ήταν η αντιμετώπιση της συμβατότητας των Ελληνικών νόμων και πρακτικών με διεθνή πρότυπα σε μια σειρά αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΑΔ) στις οποίες διαπίστωσε ότι η Ελλάδα παραβίασε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΣΑΔ) – ιδίως το Άρθρο 3 της ΕΣΑΔ – καθώς και σημαντικών εκθέσεων της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη Βασανιστηρίων και Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης (ΕΠΒ).

Η συνεδρίαση της στρογγυλής τραπέζης διεξήχθη στην Ιατροδικαστική Διεύθυνση Αθηνών. Στους συμμετέχοντες συμπεριλαμβάνονταν ακαδημαϊκοί και επαγγελματίες εμπειρογνώμονες, κυβερνητικοί αξιωματούχοι, μέλη των ελληνικών αστυνομικών δυνάμεων, καθώς και εκπρόσωποι των δικαστηρίων και εισαγγελικών υπηρεσιών (βλ. Πρόγραμμα-Παράρτημα Ι).

Το ύφος της στρογγυλής τράπεζας ορίστηκε από μια σειρά εισαγωγικών ομιλιών βασικών παραγόντων. Όπως αναφέρθηκε στην εναρκτήρια ομιλία της Υπουργού Πολιτικής Προστασίας Όλγας Γεροβασίλη, η στρογγυλή τράπεζα πρόβαλε την δέσμευση της Ελληνικής κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το πρόβλημα των βασανιστηρίων και άλλης βάνουσης μεταχείρισης στην χώρα. Ο Νιλς Μάιζερ, Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια και άλλη Βάνουση, Απάνθρωπη ή Ταπεινωτική Μεταχείριση ή Τιμωρία, εξήρε τα μέτρα που έλαβαν οι Ελληνικές αρχές

(σελίδα 4)

προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της βάνουσης μεταχείρισης και παρότρυνε όλους τους σχετικούς αξιωματούχους να επιδείξουν θάρρος για την αντιμετώπιση των ζητημάτων.

Ο Χρήστος Γιαννακόπουλος παρέθεσε μια σειρά σχετικών αρνητικών ευρημάτων για την Ελλάδα ως προς την μεταχείριση ατόμων υπό κράτηση, αναφερόμενος στην σειρά υποθέσεων² Μακαρατζή και σε άλλες αποφάσεις, καθώς και σε εκθέσεις της ΕΠΒ, της Υπηρεσίας Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (ΥΘΔ) και του Εισηγητή³ του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια. Καλωσορίζοντας την δέσμευση της Ελληνικής κυβέρνησης για την αντιμετώπιση του φαινομένου, ανέφερε τα βασικά θέματα ενδιαφέροντος για τον καλύτερο τρόπο δράσης.

Ο Ανδρέας Ποττάκης μίλησε για τον διττό ρόλο του γραφείου του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (ΕΜΠ) και τον μηχανισμό υποβολής καταγγελιών, τα επιτεύγματα του γραφείου στον περιορισμένο χρόνο που διέθετε για αυτούς τους ρόλους, και την ανάγκη διασφάλισης ενός σταθερού ετήσιου εσόδου για την εκτέλεση αυτών των λειτουργιών. Την ευάλωτη κατάσταση στην οποία περιέρχονται τα άτομα υπό κράτηση υπογράμμισε η Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου, η οποία πρόβαλε την θέση ότι το Κράτος πρέπει ανελλιπώς να εκτελεί το καθήκον του και να τηρεί τον νόμο έναντι όσων (υπόπτων) τον παραβιάζουν. Σε πολλές εναρκτήριες ομιλίες, συμπεριλαμβανομένων και αυτών της Ξένης Δημητρίου-Βασιλοπούλου και του Νιλς Μάιζερ, τονίστηκε η ανάγκη να προχωρήσουν πέραν των ειδικών μέτρων αποκατάστασης για τα επιμέρους περιστατικά, και να ληφθούν συστημικά και δομημένα μέτρα θεραπείας του διαστρωματικού χαρακτήρα του προβλήματος και εγγύηση για αποφυγή επανάληψης.

² Βλ. Επιτροπή Υπουργών, Επίβλεψη σειράς υποθέσεων *Μακαρατζή κατά Ελλάδος, Καθεστώς Εκτέλεσης* και άλλες πληροφορίες.

³ Βλ. περίληψη στο *Έγγραφο Βασικών Εννοιών* για την στρογγυλή τράπεζα (CPT (2019) 01-RT)

(σελίδα 5)

Στις υπόλοιπες παρατηρήσεις καταγράφονται βασικά θέματα των συζητήσεων που διεξήχθησαν στην στρογγυλή τράπεζα και προβλέπονται τα επόμενα βήματα. Η ουσιαστική κάλυψη των διαδικασιών χωρίζεται σε τέσσερις θεματικές ενότητες που εγκρίνονται στην στρογγυλή τράπεζα:

- (1) Εθνικό δίκαιο
- (2) Διασφαλίσεις λειτουργίας
- (3) Θεσμική νοοτροπία
- (4) Ανεξαρτησία, προσβασιμότητα και αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας

Έπονται τα συμπεράσματα που σταχυολογήθηκαν και τα βήματα που δύνανται να ληφθούν μετά την ολοκλήρωση των διαδικασιών της στρογγυλής τράπεζας.

1.Εθνικό δίκαιο

Ο Ευτύχιος Φυτράκης προήδρευσε στην συνεδρίαση για το εθνικό δίκαιο. Στην σύντομη ομιλία του ανέφερε, πέραν της νομικής διάταξης, πως αυτό που χρειάζεται είναι ένα ολιστικό μοντέλο διακυβέρνησης που να συστήνει τις ορθές δομές και τους ανθρώπινους πόρους – ως θέμα ποσότητας καθώς και ποιότητας. Αναφέρθηκε στην σημασία ενός καλά καταρτισμένου προσωπικού, ως βασικό παράδειγμα.

Επεσήμανε ότι από το 2015, η Ελλάδα έχει επιδείξει πνεύμα συνεργασίας και ετοιμότητα να ανταποκριθεί στις συστάσεις της ΕΠΒ και εξήρε τους καρπούς της συνεργασίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης μέσω της εκπαίδευσης, των σεμιναρίων και άλλων δραστηριοτήτων.

Ο Παναγιώτης Μπρακουμάτσος έκανε μια αναδρομή στην πρόσφατη ιστορία βασανιστηρίων και βάνουσης μεταχείρισης στην Ελλάδα, με αποκορύφωμα κυρίως στα χρόνια της δικτατορίας 1967-74, αλλά υπογράμμισε και την συχνότητα του φαινομένου σήμερα. Τόνισε ότι οι

(σελίδα 6)

νομοθετικές διατάξεις που ποινικοποιούν τα βασανιστήρια και άλλη βάνουση μεταχείριση, ιδίως τα Άρθρα 137Α-Γ του Ποινικού Κώδικα, ενισχύονται με την δέσμευση του Ελληνικού Κράτους για την διατήρηση της δημοκρατίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Καθώς αναγνώρισε το γεγονός ότι η βάνουση μεταχείριση μπορεί να συνιστά παραβίαση του Άρθρου 3 της ΕΣΑΔ⁴, ο Παναγιώτης Μπρακουμάτσος υπογράμμισε ότι τόσο ο νομοθέτης όσο και ο δικαστής πρέπει να διακρίνουν τους διαφορετικούς βαθμούς βάνουσης μεταχείρισης βάσει της σοβαρότητάς τους. Υπογράμμισε τις σχετικές διατάξεις ποινικού δικαίου, τονίζοντας ότι το Άρθρο 137Β του Ποινικού Κώδικα περιορίζει τις υποθέσεις που επισύρουν ελάχιστη ποινή 10 ετών σε αυτές που θεωρούνται πιο σοβαρές, όπως αυτές που αφορούν σοβαρό τραυματισμό ή συστηματοποίηση ή μοτίβο συμπεριφοράς. Η μικρότερη κακομεταχείριση, όπως το χαστούκι, επισύρει μικρότερες ποινές.

Επεσήμανε ότι υπάρχει ένας μονοψήφιος αριθμός βασανιστηρίων εγχώρια, γεγονός που δεν είναι απαραίτητα ενθαρρυντικό καθώς εγείρει το ζήτημα της κεκαλυμμένης κακοποίησης. Κατά την άποψή του, η αλλαγή του νόμου δεν είναι αναγκαία – το πρόβλημα υπάρχει στην εφαρμογή του νόμου από την αστυνομία, τις εισαγγελικές και δικαστικές αρχές, και τις θεσμικές αντιλήψεις στους κόλπους αυτών των φορέων που ενισχύουν την ανεπαρκή απαλλαγή της Ελλάδας από τα ουσιαστικά ανακριτικά καθήκοντα ως προς αυτό. Η άποψή του για τους χρόνους παραγραφής ήταν ότι πρέπει να μην αλλάξουν, δεδομένου ότι τα εγκλήματα που συνιστούν σοβαρές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων αφορούν χρόνους παραγραφής 15-25 ετών. Κατά την άποψή του, εάν ένα πολιτισμένο κράτος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αυτές τις παραβιάσεις εντός αυτού του χρονικού διαστήματος, τότε δεν μπορεί να αποκαλείται πολιτισμένο.

⁴ Παρέθεσε υποθέσεις όπως *Σελμονί κατά Γαλλίας* Αρ.προσφ. 25803/94 (ΕΔΑΔ, 28/7/1999) και *Αϊντίν κατά Τουρκίας* Αρ.προσφ. 23178/94 (ΕΔΑΔ, 25/9/1997).

(σελίδα 7)

Η Σοφία Βιδάλη τόνισε ότι η βάνουση μεταχείριση εκ μέρους των αρχών δεν είναι ένα νέο ζήτημα ούτε απαντάται μόνο την εποχή της διδακτορίας. Υπογράμμισε επίσης, ότι το πρόβλημα βάνουσης μεταχείρισης ατόμων υπό κράτηση δεν αφορά μεμονωμένα περιστατικά – πρόκειται για ένα συστημικό φαινόμενο που προκαλείται από τις δομές και τα περιβάλλοντα στα οποία συμβαίνει καθώς και το ευρύτερο κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον. Τα βασανιστήρια, κατά την άποψη της Σοφίας Βιδάλη, συμβαίνουν σε γκρι ζώνες, σε περιόδους κρίσεων, στο πλαίσιο εντάσεων και διακρίσεων, σε περιβάλλοντα όπου το κράτος δικαίου υπονομεύεται μπροστά στα μάτια του κόσμου και των αρχών που επιφορτίζονται με την επιβολή τους. Πολλοί άνθρωποι μπορεί να εμπλέκονται, οι οποίοι να δίνουν την δυνατότητα να συμβούν ή να ανέχονται αυτό που συμβαίνει. Αναφερόμενη στην έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας το 2012 για την Αστυνομική Βία στην Ελλάδα: Όχι απλώς «μεμονωμένα περιστατικά», υπογράμμισε ότι η ευρεία άρνηση της συστημικής φύσης του προβλήματος μπορεί να ανέλθει σε πολυσύνθετη δομή συνέργειας ή συναίνεσης στην βάνουση μεταχείριση και τόνισε ότι η στάση «δεν είναι δικό μου πρόβλημα» μπορεί να είναι επίσημα: εάν είναι ένα συστημικό πρόβλημα, τότε είναι αφορά τους πάντες.

Προτρέποντας την συγκέντρωση σε συγκεκριμένα μοτίβα και περιεχόμενα, η Σοφία Βιδάλη τόνισε την σημασία του ζητήματος υπερβολικής αστυνόμευσης ειδικών ομάδων ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένων ήδη ευάλωτων ομάδων, και ανέφερε την δολοφονία του Ζακ Κωστόπουλου ως ένα περιστατικό που συνέβη σε γεωγραφικό χώρο όπου οι ζωές έχουν μικρή αξία. Τέλος, υπογράμμισε την σημασία θεσμικής αντίληψης – και τόνισε ότι ένα συγκεκριμένο πρόβλημα είναι η ιδέα που κυριαρχεί στις αστυνομικές δυνάμεις ότι οι νόμιμες διασφαλίσεις (ανθρωπίνων δικαιωμάτων) περιορίζουν την αστυνομία αδικαιολόγητα. Εξέφρασε την θέση ότι οι πολιτικές και οι συμπεριφορές μπορούν να δομήσουν τι μειώνει την

(σελίδα 8)

κοινωνική διάσταση του έργου της αστυνομίας και τι ενώνει την αντίληψη των εργασιών της γύρω από την καταστολή του εγκλήματος με τρόπο που μπορεί να νομιμοποιήσει την παράνομη βία και βασανισμό. Τελικά, η βία δεν είναι το τελευταίο καταφύγιο αλλά το πρώτο, και λόγω βασανιστηρίων δεν είναι (ή δεν είναι πια) ένα ασύνηθες φαινόμενο. Συνδυαστικά, μερικές φορές δεν υπάρχει μόνο ανοχή αλλά ακόμα και θετική ενίσχυση των βασανιστηρίων και της βάνουσης μεταχείρισης, όχι μόνο με «συναδελφική» συγκάλυψη και αδιαφορία, αλλά και με επιβράβευση συμπεριφορών βίας κατά συγκεκριμένων ανθρώπων, και ακόμα άτυπη εκπαίδευση στη καταχρηστική βία. Αυτά μπορεί να αποτελούν μέρος ενός κύκλου άρνησης και απόρριψης υπευθυνότητας μέσω του οποίου διαιωνίζονται τα βασανιστήρια, που μπορεί ακόμα και να αγγίξει το στάδιο του «εθισμού στη βία».

Ως προς την ανεπάρκεια του νόμου, η Σοφία Βιδάλη ανέφερε ότι η νομοθετική μεταρρύθμιση είναι αναγκαία για να διασφαλιστεί ότι ο νόμος ευθυγραμμίζεται καλύτερα με το Άρθρο 3 του ΕΔΑΔ, δεδομένων των επαναλαμβανόμενων διαπιστώσεων ότι ο νόμος έχει λειτουργήσει προστατευτικά για αυτούς που πράττουν βασανιστήρια έναντι υποχρεωτικών κυρώσεων. Επιπλέον, πρότεινε πως σε ένα πλαίσιο συστημικού φαινομένου που παρατηρείται στο Κράτος, τα θύματα δεν αναφέρουν άμεσα την κακοποίηση. Η παράταση ή αναστολή χρόνων παραγραφής (κανόνες παραγραφής) ως προς την βάνουση μεταχείριση από τα όργανα του Κράτους πρέπει επομένως να εξεταστούν. Για την ανάλογη τιμωρία, ανέφερε ότι τα ζητήματα που εγείρει αυτό δεν αφορούν μόνο την αστυνόμευση αλλά και το δικαστικό σύστημα. Επομένως, τα ζητήματα άπτονται του νόμου, την επιβολή του νόμου και το δικαστικό σύστημα. Κατά συνέπεια, πρότεινε να ακολουθηθούν οι κάτωθι πρωτοβουλίες:

-τα όργανα επιβολής του νόμου, οι εισαγγελείς και οι δικαστικοί λειτουργοί πρέπει να εκπαιδευτούν βάσει των εμπειριών τους και των

(σελίδα 9)

ειδικών γνώσεών τους και σε πρακτικό επίπεδο

-ανεξάρτητοι και δραστικοί μηχανισμοί επίβλεψης και καταγγελίας πρέπει να διασφαλιστούν, με την δυνατότητα αντιμετώπισης ατομικών και συλλογικών καταγγελιών και

-πρέπει να αναθεωρούνται πολιτικές και πρακτικές, συμπεριλαμβανομένου του κανονισμού προληπτικής αστυνομικής δράσης, της προσέγγισης συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων και μαρτυρικών καταθέσεων, των προτύπων που ισχύουν για την σύλληψη, κλπ.

Ο Κώστας Μαυροειδής τόνισε ότι υπάρχουν παραβιάσεις που προκύπτουν από τις συνθήκες κράτησης και αυτές προκύπτουν από την υποκειμενικά εξωφρενική μεταχείριση. Για παράδειγμα ως προς το τελευταίο, ανέφερε ότι σε έναν από τους πελάτες του έκοψαν το αυτί και ότι μετά δεν του επέτρεψαν να λάβει έγκαιρα ιατρική περίθαλψη. Κάτι που παρατηρείται στο πρόβλημα της βάνουσης μεταχείρισης ατόμων υπό κράτηση είναι πως ενώ έχουν γίνει κάποιες ρυθμιστικές προσπάθειες, οι συμπεριφορές δεν αλλάζουν γρήγορα. Επεσήμανε ότι η πρόσβαση σε δικηγόρο, όταν τον ζητεί κάποιο άτομο υπό κράτηση, συνήθως αρνείται ή παρεμποδίζεται. Η βασική του πρόταση ήταν να διασφαλιστεί το δικαίωμα άμεσης επικοινωνίας με δικηγόρο σε όποιον τελεί υπό κράτηση και να εξαλειφθούν τυχόν κωλύματα ως προς αυτό, περιλαμβανομένων πρακτικών ενεργούς παρεμπόδισης, όπως επικοινωνία.

Ο Ευτύχιος Φυτράκης και η Σοφία Βιδάλη μίλησαν για το στοιχείο της «μεθοδευμένης» στο Άρθρο 137^A, επιβεβαιώνοντας την ονομαστική ώθηση υπέρ περιοριστικών ερμηνειών διατάξεων ποινικού δικαίου και συμπεραίνοντας προσωρινά ότι μπορεί τελικά η νομοθετική εξουσία να δώσει ευρύτερο ορισμό προσαρμόζοντας την διατύπωση του Άρθρου 137^A.

2. Διασφαλίσεις λειτουργίας

Η δεύτερη ομάδα επικεντρώθηκε στο ζήτημα των διασφαλίσεων

(σελίδα 10)

λειτουργίας για άτομα υπό κράτηση, περιλαμβανομένων των κάτωθι: (α) ειδοποίηση τρίτου, (β) πρόσβαση σε δικηγόρο, (γ) πρόσβαση σε ιατρό, (δ) ενημέρωση για τα δικαιώματα, και (ε) έγγραφα κράτησης.

Ο Δημήτριος Αναγνωστάκης πρότεινε οι αστυνομικές δυνάμεις στην Ελλάδα να προσπαθήσουν να επιβάλλουν το νόμο και να τηρούν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επεσήμανε ότι το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη συνειδητοποιεί ολοένα και περισσότερο και ενεργεί για την ικανοποίηση της ανάγκης προαγωγής της εκπαίδευσης και της τεχνικής κατάρτισης των οργάνων επιβολής του νόμου. Τόνισε ότι οι Έλληνες αστυνομικοί έχουν εν συνόλω ανταποκριθεί θετικά στις προσπάθειες αυτές.

Στην παρουσίασή της, η Ιουλία Κοσμά υποστήριξε την τήρηση υψηλότατων προτύπων διασφαλίσεων λειτουργίας, επειδή αποτελούν κρίσιμα δικαιώματα αυτά καθεαυτά και επειδή προσφέρουν βασική προστασία κατά της βάνανσης μεταχείρισης. Κατόπιν, περιέγραψε τα απαραίτητα βήματα για την εκπλήρωση αυτών των διασφαλίσεων λειτουργίας, και ιδίως ατόμων υπό κράτηση που πρέπει:

- να ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους το συντομότερο δυνατό
- να καταγράφονται λεπτομερώς με την άφιξή τους στο αστυνομικό τμήμα
- να έχουν πρόσβαση σε ιατρό κατόπιν αιτήματος χωρίς κώλυμα ή διαδικασία «επιλογής» από την αστυνομία και
- να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο.

Η Ιουλία Κοσμά έδωσε έμφαση στο ότι οι σχετικές διασφαλίσεις δεν πρέπει μόνο να κατοχυρώνονται στο νόμο, αλλά και να εφαρμόζονται αποτελεσματικά στην πράξη, και τόνισε τον ρόλο εντεταλμένων υπαλλήλων φύλαξης προς αυτή τη προσπάθεια, και την βελτίωση της μεταχείρισης ατόμων υπό κράτηση γενικότερα. Τέλος, τόνισε ότι οι σχετικές διασφαλίσεις λειτουργίας μπορούν και θα καταστρατηγούνται από αυτούς που θεωρούν την βάνανση μεταχείριση δραστικό και απαραίτητο μέρος της δουλειάς τους. Συνεπώς, η αστυνομία πρέπει να αλλάξει την νοοτροπία για

(σελίδα 11)

την αναποτελεσματικότητα της βάνουσης μεταχείρισης και να προάγει πιο δραστικούς τρόπους επίλυσης του εγκλήματος που σέβονται και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, τυχόν αδιαφορία στην σκληρότητα λόγω «συναδελφικότητας» στους αστυνομικούς υπαλλήλους, και στους εισαγγελείς με την αστυνομία, πρέπει να εξαλειφθεί, ιδίως αφού υπονομεύει την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος (ποινικής) δικαιοσύνης, που στηρίζεται στην εμπιστοσύνη του κοινού, η οποία με την σειρά της επηρεάζεται από τον τρόπο που η αστυνομία μεταχειρίζεται τους ανθρώπους.

Ο Χρήστος Μανούρας τόνισε την δράση που λήφθηκε για την καταχρηστική συμπεριφορά και την βάνουση μεταχείριση ατόμων υπό κράτηση και ταυτόχρονα υπογράμμισε τα μακροχρόνια προβλήματα, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης απαραίτητων πόρων και παρατεταμένης κράτησης στην αστυνομία λόγω καθυστερήσεων στις μεταγωγές στις φυλακές, που γενικά συνδέεται με το πρόβλημα του υπερπληθυσμού στις φυλακές. Ανέφερε ότι για την διασφάλιση του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσων τελούν υπό κράτηση, δόθηκαν οδηγίες απαγορεύοντας ρητά την χρήση βασανιστηρίων και άλλης βάνουσης μεταχείρισης και την υποχρέωση ότι οι υπό κράτηση να ενημερώνονται για τους λόγους της σύλληψής τους και για τα δικαιώματά τους, και να τους παρέχεται έντυπο συμπλήρωσης παραπόνων. Πρότεινε τα δικαιώματα όλων των ατόμων υπό κράτηση να εγγυώνται καταρχήν από την Ελληνική αστυνομία και ότι να δοθεί ειδική μέριμνα σε ευάλωτα πρόσωπα, όπως και στους αλλοδαπούς. Ενθάρρυνε τους συμμετέχοντες της στρογγυλής τραπέζης να εξετάσουν τον Οδηγό της Ελληνικής Αστυνομίας για την Συμπεριφορά των Αστυνομικών απέναντι στις Ευάλωτες Ομάδες.

Παρενέβη ένα αστυνομικό όργανο για να τονίσει ότι οι μάρτυρες και οι ύποπτοι σε ένα αστυνομικό τμήμα δεν αποκτούν αυτομάτως το δικαίωμα

(σελίδα 12)

να έχουν δικηγόρο – το αποκτούν όταν οριστεί η κατηγορία εις βάρος τους⁵. Υπήρξε και παρέμβαση από εισαγγελέα, ο οποίος ανέφερε ότι δεν υπήρχε αλληλεγγύη ανάμεσα στην αστυνομία και τους εισαγγελείς ως προς την παράνομη συμπεριφορά. Ολοκλήρωσε λέγοντας ότι υπάρχει αξιοπρέπεια και καλή θέληση παρά τα ζητήματα των πόρων, και με τις σωστές συμπεριφορές τα περιστατικά βιαιότητας μπορούν να εξαλειφθούν.

Ο Δημήτριος Αναγνωστάκης συμπέρανε αναφέροντας ότι έχουν επιτευχθεί πολλά, αλλά χρειάζεται να γίνουν περισσότερα για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της βάνουσης μεταχείρισης των ατόμων υπό κράτηση.

3.Θεσμική νοοτροπία-από την ανάκριση στις διερευνητικές ερωτήσεις

Η Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου άνοιξε την συζήτηση απαριθμώντας περιστατικά βάνουσης μεταχείρισης ανηλίκων στο παρελθόν, που οδήγησαν σε επιτυχή εκστρατεία για την βελτίωση της αστυνόμευσης ανηλίκων. Υπογράμμισε την σημασία του να θυμόμαστε από πού αρχίσαμε και πού σκοπεύουμε να φτάσουμε.

Η συνεισφορά του Μάικλ Κέλετ στην στρογγυλή τράπεζα περιελάμβανε τις εμπειρίες του στην πορεία που ακολουθήθηκε στις πρακτικές αστυνόμευσης στο ΗΒ, συγκεκριμένα μέσω θετικών αλλαγών στην εκπαίδευση και της προαγωγής αποτελεσματικών διερευνητικών ερωτήσεων. Το κυρίαρχο μήνυμά του ήταν ότι η τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η υιοθέτηση ενός συστήματος διερευνητικών ερωτήσεων με δομημένες διασφαλίσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κάνουν καλύτερους τους αστυνομικούς υπαλλήλους στην εκτέλεση των καθηκόντων τους.

Παίρνοντας ως αφετηρία την έκθεση της ΕΠΒ από την επίσκεψη το 2016 στην Ελλάδα⁶, επικεντρώθηκε στα αποσπάσματα των δύο παραγράφων-παράγραφος 21 και παράγραφος 22. Στην παράγραφο 21 η ΕΠΒ λυπάται για το ότι «η επιβολή βάνουσης μεταχείρισης ... περιλαμβανομένου του σκοπού λήψης ομολογίας, συνεχίζει να είναι η συνήθης πρακτική».

(σελίδα 13)

Στην παράγραφο 22, καλεί τις αρχές να προβαίνουν σε ερωτήσεις προς τους υπόπτους με σκοπό «την λήψη ακριβών και αξιόπιστων πληροφοριών προκειμένου να αποκαλυφθεί η αλήθεια για το υπό έρευνα ζήτημα, και όχι να λαμβάνουν την ομολογία κάποιου που ήδη θεωρείται ένοχος από τους ανακριτικούς υπαλλήλους».

Ο Μάικλ Κέλετ πρότεινε ότι το ΗΒ έχει δει επιτυχή μετάβαση από την κατάσταση που αναφέρεται στην παράγραφο 21 στην προσέγγιση που προάγεται με την παράγραφο 22, παρόλο που η βάνουση μεταχείριση και άλλες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν έχουν εξαλειφθεί ολοσχερώς. Απαντώντας στις επιφυλάξεις της Καθηγήτριας Βιδάλη για την αντιμετάθεση μοντέλων διερευνητικών ερωτήσεων κοινού δικαίου στην Ελλάδα, είπε πως το έργο της αστυνομίας είναι παρόμοιο παντού και το μοντέλο μπορεί επομένως να αντιμετωπιστεί.

Παρουσίασε με έναν ιδιαίτερα εντυπωσιακό τρόπο τις πρακτικές αστυνόμευσης στο ΗΒ προ μεταρρυθμίσεων: νοοτροπία ομολογίας μέσω ψυχολογικών κόλπων, αναληθειών, εκφοβισμού και (απειλή χρήσης) βίας, όλα χωρίς σύγχρονα ανακριτικά έγγραφα, και με την συχνή χρήση της διαδικασίας επιλογής ενόρκων στα ποινικά δικαστήρια. Οι ανακριτές δεν ήταν εκπαιδευμένοι στις ανακριτικές τεχνικές και ήταν γνωστοί για την ικανότητά τους να λαμβάνουν ομολογίες και οι δικηγόροι δεν ήταν συνήθως παρόντες στη διάρκεια της ανάκρισης. Η νοοτροπία ομολογίας συχνά αφορούσε, σε πολλές περιπτώσεις διάπραξης εγκλήματος, ανταπόκριση της αστυνομίας στην συγκέντρωση των συνήθων υπόπτων και στη λήψη ομολογίας με την χρήση και την κλιμάκωση πρακτικών ασύμβατων με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ενώ ήταν σχετικά εύκολη η λήψη ομολογίας σε αυτές τις περιστάσεις, δεν επέλυε απαραίτητα το έγκλημα. Αθώοι άνθρωποι καταδικάζονταν (μερικές φορές πολύ δραματικά) και σε

⁵ Βλ. και Έκθεση ΕΠΒ για την επίσκεψη το 2013, παρ.29, άρθρα 96-104 του Ελληνικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Αλλά σημ. Προεδρικό Διάταγμα 254/2004, «Δεοντολογικός Κώδικας Αστυνομίας», άρθρο 3.

⁶ Έκθεση ΕΠΒ για την επίσκεψη το 2015

(σελίδα 13)

όλες αυτές τις υποθέσεις, οι ένοχοι διέπρατταν κι άλλα εγκλήματα.

Ένα βασικό σημείο καμπής ήταν ο Νόμος του 1984 περί Αστυνομικών και Ποινικών Αποδεικτικών Στοιχείων (PACE). Αυτός ο νόμος και οι Κώδικες Πρακτικής του, έφεραν μερικές αλλαγές υποχρεώνοντας την αστυνομία και παρέχοντας βασικές διασφαλίσεις έναντι της βάνουσης μεταχείρισης. Τα άτομα έχουν το δικαίωμα σε δωρεάν νομική συμβουλή όταν ανακρίνονται από την αστυνομία (βλ. μεταξύ άλλων παρ.58 PACE). Απηχώντας την οπτική της Ιουλίας Κοσμά, ο Μάικλ Κέλετ τόνισε ότι η παρουσία δικηγόρου προστατεύει όχι μόνο τον ύποπτο/μάρτυρα, αλλά και την αστυνομία. Λήφθηκαν σύγχρονες σημειώσεις καταθέσεων και πλέον οι καταθέσεις καταγράφονται σε ήχο και εικόνα. Επιπλέον, οι Κώδικες Πρακτικής του νόμου έχουν διευκολύνει αλλαγή στις πρακτικές και πράγματι στην νοοτροπία. Ο Μάικλ Κέλετ ανέφερε ότι τα αποτελέσματα υπήρξαν πολύ θετικά, με λιγότερους αθώους και περισσότερους ενόχους να καταδικάζονται και λιγότερες καταγγελίες εις βάρος της αστυνομίας. Σύμφωνα με τον Μάικλ Κέλετ επομένως, η μετάβαση από την παράγραφο 21 στην παράγραφο 22 απαιτεί τα εξής βήματα: αναγνώριση της ανάγκης αλλαγής, βούληση για αλλαγή, κάνοντας τις διερευνητικές ερωτήσεις κανόνα παρά εξαίρεση, κάνοντας την ηλεκτρονική καταγραφή των καταθέσεων κανόνα παρά εξαίρεση, στενή παρακολούθηση και επίβλεψη από ανώτερους αξιωματούχους, επένδυση στην εκπαίδευση, υποδομές και διοικητική υποστήριξη (συμπ. υπηρεσιών μεταγραφής καταθέσεων), ενασχόληση όλου του ποινικού δικαστικού συστήματος με την διαδικασία μεταρρυθμίσεων και νομοθετική αλλαγή. Συνεπώς, δεν αρκεί να συμφωνήσει για τις αλλαγές μόνο η αστυνομία, χρειάζεται ευρύτερη μεταρρύθμιση και παρακολούθηση. Μίλησε υπέρ της επαγγελματικής αστυνόμευσης γενικότερα, και των διερευνητικών ερωτήσεων ειδικότερα. Το μοντέλο του Αγγλικού Κολεγίου Αστυνόμευσης Πρόγραμμα Επαγγελματικών Ερευνών (PIP) δόθηκε ως παράδειγμα.

(σελίδα 14)

Ο Θεόδωρος Θεοδώρου ανέφερε ότι οι τεχνικές και οι μεθοδολογίες διερευνητικών ερωτήσεων απαντώνται ήδη στις πρακτικές της ελληνικής αστυνομίας, αφού έχουν ενσωματωθεί από το εξωτερικό, και ότι η εκπαίδευση σε αυτές τις πρακτικές είναι διαρκής. Υπογράμμισε την σημασία κοινοποίησης του μηνύματος ότι η «ανάκριση» δεν σημαίνει βασανιστήριο, ταπείνωση ή σοβαρή στέρηση. Ανέφερε ότι περιστατικά βίας λαμβάνουν χώρα διότι οι αστυνομικοί υπάλληλοι δεν είναι επαρκώς εκπαιδευμένοι με τις σωστές τεχνικές ή τις βλέπουν ως αδικαιολόγητα χρονοβόρες. Πρόκειται περί λάθους, κατά την άποψή του, το οποίο καταλήγει στην χρήση βίας ως εύκολη λύση, οδηγώντας σε λάθος ομολογίες και υπονομεύοντας την επιβολή του νόμου και την εμπιστοσύνη του κοινού στην επιβολή του νόμου. Το συμπέρασμά του ήταν ότι οι Ελληνικές αστυνομικές δυνάμεις διαθέτουν τις τεχνικές και την γνώση να ενεργούν καλές ανακρίσεις και ότι αυτό πρέπει να εφαρμόζεται πιο ολιστικά.

Ο Ιωάννης Ηλίας έκανε ορισμένα σχόλια πάνω στο δίκαιο και την νοοτροπία αστυνόμευσης. Ανέφερε πως τα βασανιστήρια και η βάνουση μεταχείριση που συζητήθηκαν στην στρογγυλή τράπεζα μπορεί να αφορούν είτε στο Άρθρο 137Α ή στο Άρθρο 137Β. Είπε πως είναι παρακινδυνευμένο να παρατείνουμε ή να απομακρύνουν τους συμβουλευτικούς κανόνες καθώς αυτό μπορεί πράγματι να επιφέρει σοβαρές καθυστερήσεις στην ποινική διαδικασία. Θεωρεί ότι το Άρθρο 137^Α πραγματεύεται επαρκώς την άδικη πράξη του βασανισμού αλλά συμφώνησε με άλλους ομιλητές ότι το στοιχείο της «μεθοδευμένης» πρέπει να εξαλειφθεί, στον βαθμό που λειτουργεί για τον αποκλεισμό ατομικών περιστατικών από τον ορισμό των βασανιστηρίων.

Επεσήμανε ότι καμία υπόθεση που κατέληξε σε αρνητικό πόρισμα εις βάρος της Ελλάδας από το ΕΔΑΔ δεν ερευνήθηκε με αυτεπάγγελτη έρευνα από εισαγγελέα, και αυτό είναι ανησυχητικό. Επιπλέον, ανέφερε ότι

(σελίδα 16)

υπάρχει πρόβλημα με την έννοια της κατάθεσης καταγγελιών για βάνουση μεταχείριση που έγιναν, συμπεριλαμβανομένου του φόβου αντιποίνων, ή έφτασαν στον εισαγγελέα. Πρόκειται για συστημικό πρόβλημα και κάτι που μπορεί να ενισχυθεί από μια νοοτροπία ανοχής βάνουσης μεταχείρισης και αποθάρρυνσης καταγγελίας. Επομένως, είναι σημαντικό να συσταθεί και να κοινοποιηθεί δέσμευση κατά της καταχρηστικής βίας στις αρχές επιβολής του νόμου και του δικαστικού συστήματος.

Κατά την άποψη του Ιωάννη Ηλία, το ζήτημα της βάνουσης μεταχείρισης μπορεί να είναι πρωταρχικής πολιτικής. Όπως υπογράμμισε, σε αυτό το πρωταρχικό επίπεδο, υπάρχει μια τάση συμμόρφωσης ανάμεσα στην δέουσα διαδικασία και τα μοντέλα ποινικής δικαιοσύνης ελέγχου εγκλημάτων, και βάσει του τελευταίου, η υπερβολική πίεση για συγκεκριμένα αποτελέσματα μπορούν να πλήξουν την ευαίσθητη ισορροπία και να συμβάλουν στην γρήγορη εξάπλωση της βάνουσης μεταχείρισης. Έδωσε έμφαση στα ζητήματα που χρειάζονται να απαντηθούν δομημένα και συστηματικά, ιδίως: διαφάνεια και προβολή, η προσέγγιση «εμείς και αυτοί» μπορεί να διέπει τις πρακτικές αστυνόμευσης και το περιεχόμενο στο οποίο εμπεδώνονται και η έλλειψη ανεξαρτησίας μηχανισμών επίβλεψης. Πρότεινε τρία βήματα: (1) αύξηση της διαφάνειας και προβολής πρακτικών επιβολής του νόμου, περιλαμβανομένης και της καταγραφής και της τήρησης αρχείου, (2) ουσιαστική τεχνική κατάρτιση αλλά και εκπαίδευση για την νομιμότητα και την δέουσα διαδικασία σε όλα τα σώματα επιβολής του νόμου, που πρέπει να χειρίζονται και να προσανατολίζονται πρακτικά και όχι μόνο να συμπληρώνουν κουτάκια και (3) ανεξάρτητοι και αμερόληπτοι μηχανισμοί καταγγελίας και επίβλεψης.

Η Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου έκλεισε αυτή την ενότητα υπογραμμίζοντας ότι όλοι οι εμπλεκόμενοι στην απονομή δικαιοσύνης – περιλαμβανομένων των υπαλλήλων επιβολής του νόμου, εισαγγελέων και

(σελίδα 17)

δικαστικών λειτουργιών – είναι επαγγελματίες και πρέπει να προστατεύουν τους εαυτούς τους και την ακεραιότητά τους διασφαλίζοντας μη καταχρηστικές συμπεριφορές γενικότερα.

4.Αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας

Σε αυτή τη συνεδρίαση, ο Γεώργιος Βαγγέλης μίλησε για τον ρόλο της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων της Ελληνικής Αστυνομίας στην προστασία των ανθρώπων που έρχονται σε επαφή με την αστυνομία αλλά και την προστασία της ακεραιότητας και του επαγγελματισμού της αστυνομίας, και τους στόχους της Υπηρεσίας για την εξάλειψη της διαφθοράς στις αστυνομικές δυνάμεις και την προαγωγή της εμπιστοσύνης του κοινού στο Κράτος γενικά και στις αστυνομικές δυνάμεις ειδικότερα. Περιέγραψε το ίδιο ως ένα αυτοτελές σώμα που συστήθηκε αυτόνομα. Επικεντρώθηκε σε δύο διαστάσεις του έργου της Υπηρεσίας: τα βασικά του χαρακτηριστικά και λειτουργίες του και την προσβασιμότητα και αποτελεσματικότητά της. Υπογράμμισε ότι τα βασανιστήρια και η βάνανση μεταχείριση θεωρούνται ζητήματα ύψιστης προτεραιότητας (παράθεση εγκυκλίου 6004/1/182, ημ.24-10-2012).

Ανέφερε ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της Υπηρεσίας Εσωτερικών Υποθέσεων, περιλαμβανομένων της απευθείας διακυβέρνησης που ασκείται από τον αρχηγό της αστυνομίας, τα εξ αίρετα διαπιστευτήρια του προσωπικού της, και την επίβλεψη του οργανισμού από εισαγγελικούς λειτουργούς, που μπορούν να ζητούν προκαταρκτικές έρευνες και άλλες πράξεις. Ο Γεώργιος Βαγγέλης πρότεινε ότι θα ήταν ευεργετικό να γίνει αυτή η επίβλεψη ένας ρόλος πλήρους απασχόλησης. Επιπλέον, υπογράμμισε την ικανότητά του για σχετική οπτικοακουστική καταγραφή, τη λήψη μαρτυρικών καταθέσεων και την διενέργεια ερευνών, όπως με την μη εφαρμογή της αρχής της εχεμύθειας. Άτομα μπορούν να υποβάλουν καταγγελία στην υπηρεσία αυτοπροσώπως, τηλεφωνικώς (όλο το

(σελίδα 18)

εικοσιτετράωρο επτά ημέρες την εβδομάδα), μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή φαξ. Διατίθεται σχετική ενημέρωση στην ιστοσελίδα της.

Ως προς την αποτελεσματικότητα του θεσμού, ο Γεώργιος Βαγγέλης ανέφερε ότι η υπηρεσία χειρίστηκε 201 υποθέσεις βάνουσης μεταχείρισης και καταχρηστικής συμπεριφοράς αστυνομικών κατά τη περίοδο 2009-2017, 65 εξ αυτών να αφορούν περιστατικά κατά Ελλήνων υπηκόων και 136 κατά μη υπηκόων. Ανέφερε ότι 55 κατηγορίες εμπίπτουν στο πλαίσιο του Άρθρου 137^A του Ποινικού Κώδικα και έτσι μπορούν να χαρακτηριστούν ως βασανιστήρια και 39 αφορούν αλλοδαπούς και 16 αφορούν πολίτες. Είπε ότι οι εντυπώσεις μιας δυσανάλογης θυματοποίησης αλλοδαπών επιβεβαιώνονται από τα σχετικά δεδομένα. Κατόπιν, διηγήθηκε μια χαρακτηριστική περίπτωση από το 2017: επτά αστυνομικοί υπάλληλοι έθεσαν υπό παράνομη κράτηση, χτύπησαν και κακοποίησαν ως προς την καταγωγή του έναν 43χρονο Έλληνα καταγωγής Ρομά και τον εγκατέλειψαν σε απομακρυσμένη περιοχή. Έγινε αμέσως καταγγελία που έδωσε την δυνατότητα να συγκεντρωθούν αποδεικτικά στοιχεία. Η Υπηρεσία έλαβε αμέσως δράση και φρόντισε οι δράστες να παραπεμφθούν στην δικαιοσύνη. Υπογράμμισε ότι αυτό το άτομο δεν δηλώθηκε στο αντίστοιχο αστυνομικό τμήμα, ένα στοιχείο που χρησιμοποιήθηκε για να τονιστεί η σημασία της τήρησης αρχείου. Η αμεσότητα της καταγγελίας βοήθησε την ασφαλή πρόσβαση στα αρχεία κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης και άλλα αποδεικτικά στοιχεία που βοήθησαν στην εξακρίβωση της καταγγελίας αυτού του ατόμου (υπόθεση που αναφέρεται στην έκθεση της Υπηρεσίας το 2017, σελ.103).

Η Χρύσα Χατζή εξέφρασε τις σκέψεις της για τον νέο Εθνικό Μηχανισμό για την Διερεύνηση Καταχρηστικής Συμπεριφοράς («Εθνικός Μηχανισμός»), που περιλήφθηκε στην Υπηρεσία του Συνηγόρου του Πολίτη και λειτουργεί από τον Ιούνιο 2017. Υπογράμμισε ότι συστήθηκε μετά από επαναλαμβανόμενες συστάσεις διαφόρων παραγόντων, όπως και

(σελίδα 19)

του Συνηγόρου του Πολίτη, σχετικά με την ανεξάρτητη και αποτελεσματική έρευνα περιστατικών καταχρηστικής συμπεριφοράς από την αστυνομία. Υπήρχε μια έντονη αίσθηση, προ 2017, ότι χρειαζόταν δραστική αλλαγή προς όφελος της αστυνομίας και για σκοπούς ενίσχυσης του κράτους δικαίου, και ο Νόμος 4443/2016 διαμορφώνει ένα αποφασιστικό σημείο εκκίνησης για αυτή την θετική αλλαγή.

Όπως ανέφερε η Χρύσα Χατζή, ο Εθνικός Μηχανισμός λειτουργεί ως ένας παράλληλος μηχανισμός έρευνας και δεν αντικαθιστά τους φορείς που διενεργούν πειθαρχικές (που αναφέρονται και ως «διοικητικές») διαδικασίες και ποινικές διαδικασίες. Επικεντρώνεται σε ατομικά περιστατικά καταχρηστικής συμπεριφοράς. Ο Εθνικός Μηχανισμός έχει την ικανότητα να διενεργεί τις δικές του έρευνες ή να παραπέμπει τα ζητήματα για έρευνα και πράγματι να επιβλέπει διοικητική έρευνα και μπορεί επίσης, να ζητεί την επανάληψη μιας έρευνας κατόπιν ευρήματος εις βάρος της Ελλάδος από το ΕΔΑΔ. Ο Μηχανισμός μπορεί να υποδείξει εκείνους που διενεργούν διοικητική έρευνα στη σχετική νομολογία, για παράδειγμα για την αναστολή του βάρους της απόδειξης σε υποθέσεις όπου ο μηνών έχει υποστεί τραυματισμούς κατά το διάστημα της κράτησής του. Μόλις το αποτέλεσμα της διοικητικής έρευνας φτάσει στον Εθνικό Μηχανισμό, ο Μηχανισμός το αξιολογεί. Καίρια, χορηγείται πρόσβαση στο πλήρες αρχείο και όχι μόνο στα συμπεράσματα, που δίνει την δυνατότητα για μια πιο αποτελεσματική αξιολόγηση.

Ο Εθνικός Μηχανισμός προετοιμάζει τώρα την πρώτη του μεγάλη έκθεση, αλλά η Χρύσα Χατζή μπόρεσε να αναφέρει ότι ο φορέας είχε εξετάσει 300 υποθέσεις συνολικά. Εκφράζοντας τις σκέψεις της για την αποτελεσματικότητα του Εθνικού Μηχανισμού έως τώρα, η Χρύσα Χατζή τόνισε ότι όλα τα αιτήματα και οι συστάσεις που εξέδωσε ο Μηχανισμός έχουν γίνει αποδεκτά από τις αρχές. Ταυτόχρονα, υπογράμμισε ότι ο Εθνικός Μηχανισμός δεν έχει την εξουσία να επιβάλει δράση, αλλά μπορεί

(σελίδα 20)

μόνο να κάνει συστάσεις (εκτός από το να ζητήσει πάλι το άνοιγμα των ερευνών κατόπιν αρνητικού ευρήματος στο ΕΔΑΔ). Ανέφερε ότι αυτοί που εργάζονται στον Μηχανισμό το θεωρούν αυτό περιοριστικό, που είναι στην δυνατότητα της νομοθετικής εξουσίας να το αντιμετωπίσει. Παρέθεσε διάφορες παρεμβάσεις του Μηχανισμού για την διασφάλιση πιο λεπτομερούς έρευνας καταγγελιών. Εξέφρασε ιδιαίτερη ανησυχία για τις συνεχείς ελλείψεις στις έρευνες φυλετικών κινήτρων στην χρήση βίας εις βάρος ατόμων και είπε πως ο Μηχανισμός έχει επανειλημμένως ζητήσει πιο λεπτομερή έρευνα αυτών.

Η Χρύσα Χατζή προσέδωσε έναν τόνο αισιοδοξίας, λέγοντας ότι ο Μηχανισμός ενισχύει ήδη την λογοδοσία και την διαφάνεια, και καθίσταται αποτελεσματικός με το εύρος των άλλων αρμοδιοτήτων και της τεχνογνωσίας του Συνηγόρου του Πολίτη αλλά ανέφερε πως υπάρχουν πάραυτα σημαντικοί λόγοι ανησυχίας. Οι ανησυχίες που επεσήμανε είναι: Μοτίβα άρνησης. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα ανέφερε εκθέσεις σύμφωνα με τις οποίες δεν έχουν καταγραφεί ρατσιστικά περιστατικά στην Ομόνοια, μια περιοχή στην Αθήνα ευρέως γνωστή για επιθέσεις με ρατσιστικά κίνητρα και την συνεχή ανάδειξη επιχειρημάτων του στυλ «γλίστρησε και έπεσε».

Αδυναμία αξιολόγησης εάν χρησιμοποιήθηκε ανάλογη βία. Υπάρχουν συνεχείς αστοχίες στην σχολαστική αξιολόγηση της αναλογίας βίας που χρησιμοποιείται κατά τις συλλήψεις ή άλλες επιχειρήσεις των αρχών επιβολής του νόμου.

Παραβλέψεις στις κατηγορίες του μηνυτή. Στις εσωτερικές έρευνες υπήρχε την τάση να θεωρείται η καταγγελία του μηνυτή αναξιόπιστη.

Καθυστερήσεις. Υπάρχουν καταγεγραμμένες καθυστερήσεις στην έρευνα καταγγελιών βάνουσης μεταχείρισης των αρχών επιβολής του νόμου, με πολλές έρευνες να παίρνουν πολλά χρόνια για να ολοκληρωθούν, συχνά εις βάρος των χρονικά περιορισμένων στοιχείων και των κατηγοριών μαρτύρων.

(σελίδα 21)

Επαναλαμβανόμενες καταθέσεις. Υπάρχει πρόβλημα αναπαραγωγής κειμένου ανάμεσα στις καταθέσεις των αστυνομικών υπαλλήλων και τα ευρήματα των ερευνών.

Αδυναμία ενημέρωσης του μηνυτή. Υπάρχει αδυναμία ενημέρωσης του μηνυτή σχετικά με την διαδικασία ερευνών.

Υπέβαλε μια σειρά προτάσεων:

-εγκατάσταση καμερών στους τόπους κράτησης, καταγραφή καταθέσεων και τήρηση καταγραφών

-πλήρης πρόσβαση στο εισαγγελικό υλικό του Μηχανισμού

-διασφάλιση της αποστασιοποίησης του ανακριτή από τον ανακρινόμενο, ιδίως στα αρχικά στάδια της ανάκρισης

-διασφάλιση ότι ο νόμιμος χαρακτήρας ενός περιστατικού σύμφωνα με το δόγμα του ΕΔΑΔ φαίνεται στην προσέγγιση που λαμβάνουν οι εγχώριες αρχές, συμπ. των δικαστηρίων

-θεώρηση της έγκρισης έκφρασης απολογίας ως τρόπο επανόρθωσης, ηθικής ικανοποίησης και εγγύησης μη επανάληψης, συμπ. όπου είναι αδύνατο το άνοιγμα μιας υπόθεσης πάλι

-επανεξέταση χρόνων παραγραφής, τουλάχιστον μελλοντικά, για την βάνουση μεταχείριση των αρχών επιβολής του νόμου

-διασφάλιση της μέγιστης συνεργασίας μεταξύ των αρχών και του Εθνικού Μηχανισμού.

Τέλος, η Χρύσα Χατζή εξέφρασε τις ανησυχίες της για την αρχή ου δις δικάζειν που χρησιμοποιείται ως εμπόδιο στις διοικητικές έρευνες και τον ρόλο του Μηχανισμού στην αξιολόγηση και το άνοιγμα ξανά των ερευνών.

Ανέφερε την υπόθεση Ζόντουλ ως σημαντικό παράδειγμα όπου η αρχή ου δις δικάζειν δεν ίσχυσε, δεδομένων των θεμελιωδών ατελειών στην αρχική έρευνα⁷.

⁷ Ζόντουλ κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ.12294/07 (ΕΔΑΔ 17/1/2012).

(σελίδα 22)

Τέλος, η Χρύσα Χατζή συμπέρανε ότι ο Εθνικός Μηχανισμός είναι βασική εγγύηση ανάληψης ευθυνών, αλλά απαιτεί περαιτέρω προσαρμογές στο δίκαιο, περιλαμβανομένης και της διασφάλισης ότι η εσωτερική έρευνα αντανακλά τον χαρακτηρισμό του σφάλματος από το ΕΔΑΔ και βασίζεται στην μέγιστη συνεργασία παράδοσης των βασικών εργασιών της δραστικά. Ο Κωνσταντίνος Γεωργιάδης περιέγραψε δύο πρόσφατες υποθέσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: Άντερσεν κατά Ελλάδος⁸ και Σιδηρόπουλος και Παπακώστα κατά Ελλάδος⁹. Η υπόθεση του Άντερσεν αφορά πόρισμα παραβίασης του ανακριτικού καθήκοντος της Ελλάδος βάσει του Άρθρου 3 της ΕΣΑΔ λόγω μιας σειράς αδυναμιών, συμπεριλαμβανομένης της έλλειψης ανεξαρτησίας των αστυνομικών οργάνων που ερεύνησαν αρχικά τις κατηγορίες του προσφεύγοντος, την έλλειψη κριτικής αξιολόγησης των γεγονότων των ύποπτων δραστών, και την αδυναμία απόδοσης ορθής βαρύτητας στην κατάθεση του προσφεύγοντος και των παρεχόμενων ιατρικών αποδεικτικών στοιχείων. Η υπόθεση Σιδηρόπουλος και Παπακώστας αφορούσε έναν αστυνομικό υπάλληλο που κατηγορήθηκε για το αδίκημα του βασανισμού ως προς την επιβολή ηλεκτροσόκ δύο νεαρών. Στην υπόθεση, η επιβολή ποινής κάθειρξης έξι ετών μετατράπηκε σε ποινή κάθειρξης πέντε ετών με δικαίωμα έφεσης, που μετατράπηκε σε πρόστιμο 5 ευρώ ημερησίως σε 36 μηνιαίες δόσεις¹⁰. Αυτό συνέβη παρά την διάταξη του Άρθρου 137B του Ελληνικού Ποινικού Κώδικα για ελάχιστες ποινές κάθειρξης δέκα ετών σε περιπτώσεις χρήσης συστηματικών μεθόδων βασανιστηρίων όπως ηλεκτροσόκ, λόγω της εφαρμογής σύνθετης σειράς προτύπων, συμπεριλαμβανομένης της

8 Άντερσεν κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ. 42660/11 (ΕΔΑΔ, 26/4/2018)

9 Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ.33349/10 (ΕΔΑΔ 25/1/2018)

10 Μικτό Ορκωτό Εφετείο Αθηνών, απόφαση 80, 81, 82/2014, 14/2/2014. Βλ.ανάλυση της υπόθεσης στον Ελληνικό Παρατηρητήριο Συμφωνιών του Ελσίνκι κ.α., *Συμβολή στην Λίστα Θεμάτων πριν από την υποβολή της Περιοδικής Έκθεσης της Ελλάδος* (2014), σελ.2

(σελίδα 23)

εξέτασης εξομάλυνσης και άλλων πρόσφατων τροποποιήσεων. Το ΕΔΑΔ διαπίστωσε ότι η επιεικής ποινή που επιβλήθηκε στον αστυνομικό υπάλληλο ήταν προδήλως δυσανάλογη με την σοβαρότητα της μεταχείρισης που επιβλήθηκε στα θύματα¹¹.

Έκλεισε αναφερόμενος στην πρόσφατη υπόθεση του Κωνσταντινόπουλου κ.α. κατά της Ελλάδος¹². Η υπόθεση αφορούσε κρατούμενους των Φυλακών Γρεβενών που διαμαρτυρήθηκαν για βάνανση μεταχείριση εις βάρος τους από μέλη της ειδικής αστυνομίας της αντιτρομοκρατικής μονάδας στη διάρκεια εφόδου στα κελιά τους για έρευνα τον Απρίλιο 2013. Το ΕΔΑΔ διαπίστωσε παραβίαση των ουσιωδών και διαδικαστικών ορίων του Άρθρου 3 του ΕΔΑΔ και υπογράμμισε τις αδυναμίες της έρευνας στις κατηγορίες για βάνανση μεταχείριση από τις Ελληνικές αρχές, διαπιστώνοντας ότι η έρευνα δεν είχε γίνει ολοκληρωμένα, έγκαιρα ή ανεξάρτητα.

Ο Κωνσταντίνος Γεωργιάδης ενθάρρυνε όλους τους εμπλεκόμενους αξιωματούχους για την απαλλαγή του ανακριτικού καθήκοντος της Ελλάδας ως προς την βάνανση μεταχείριση να λάβουν την απαραίτητη δράση για την αποκατάσταση των ελλείψεων στις αποφάσεις του ΕΔΑΔ.

Η Ιουλία Κοσμά εξέθεσε την σημασία και τα συστατικά του καθήκοντος διερεύνησης βάσει των Άρθρων 2 και 3 του ΕΔΑΔ. Υπογράμμισε την ποικιλία εγγράφων που παρέχουν σημεία αναφοράς για την έρευνα (κατηγοριών) βασανιστηρίων και άλλης βάνανσης μεταχείρισης¹³, αλλά υπογράμμισε ότι εντέλει οι παράμετροι του ανακριτικού καθήκοντος καθορίζονται από το Δικαστήριο και την πλούσια νομολογία. Έδωσε έμφαση στο ότι το καθήκον έρευνας είναι αναπόσπαστο μέρος του

11 Σιδηρόπουλος και άλλοι κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ. 29543/15 και 30984/15 (ΕΔΑΔ, 22/11/2018).

12 Κωνσταντινόπουλος κ.α. κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ. 29543/15 και 30984/15 (ΕΔΑΔ, 22/11/2018)

13 Η Ιουλία Κοσμά παρέθεσε απόσπασμα από την Ετήσια Έκθεση της ΕΠΒ το 2004 καθώς και του Επιτρόπου του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα το 2009 Άποψη που αφορά τον Ανεξάρτητο και Δραστικό Καθορισμό Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας.

(σελίδα 24)

δικαιώματος στη ζωή και του δικαιώματος μη υποβολής σε βασανιστήρια ή άλλη βάνουση μεταχείριση, και ότι η παραβίαση του ανακριτικού καθήκοντος θεωρείται επομένως παραβίαση των ίδιων των δικαιωμάτων, παρά ουσιαστική υποχρέωση. Επίσης, τόνισε ότι η παραπομπή δραστών στην δικαιοσύνη είναι στο επίκεντρο της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, που δεσμεύει την Ελλάδα στο διεθνές δίκαιο. Μια δραστική έρευνα είναι βασική για την καταπολέμηση της ατιμωρησίας και της αποθάρρυνσης ουσιαστικών παραβιάσεων αυτών των δικαιωμάτων, και διασφάλισης της δικαιοσύνης και της μη επανάληψης.

Εξετάζοντας τα στοιχεία του καθήκοντος και την συγκέντρωση στο έναυσμα του καθήκοντος έρευνας, υπογράμμισε ότι το καθήκον έρευνας ξεκινά σε οποιαδήποτε περίπτωση όπου υπάρχει υποψία για βασανιστήρια ή βάνουση μεταχείριση, ασχέτως εάν υπάρχει επίσημη καταγγελία ή όχι. Τόνισε ότι πρέπει να ξεκινήσουν έρευνες αυτομάτως όπου υπάρχει ένδειξη, για παράδειγμα στην διεξαγωγή ποινικών διαδικασιών, ότι μπορεί να έχει συμβεί βάνουση μεταχείριση. Δίνοντας μια ευρεία άποψη των στοιχείων μιας αποτελεσματικής έρευνας, υπογράμμισε τα κάτωθι:

Ανεξαρτησία και αμεροληψία. Το ΕΔΑΔ ζητεί επίσημη και πρακτική ανεξαρτησία, καθώς και αντίληψη ανεξαρτησίας όλων των εμπλεκομένων, συμπ. υπαλλήλων που εξετάζουν μάρτυρες, επιβλεπόντων εισαγγελέων και ιατροδικαστών. Μεροληψία βρίσκεται σε μια σειρά περιστάσεων, για παράδειγμα όπου ένας εισαγγελέας επιβλέπει την ποινική διαδικασία κατά του μηνυτή και ταυτόχρονα ερευνά τις κατηγορίες του εν λόγω μηνυτή για βάνουση μεταχείριση, όπου ο εισαγγελέας έχει στενή σχέση με τον υπάλληλο που ανακρίνει, ή όπου διπλά πρότυπα αποκαλύπτονται γενικά ότι οι εισαγγελείς πιστεύουν τις κατηγορίες υπαλλήλων παρά των θυμάτων».

-*Αμεσότητα*. Το ΕΔΑΔ ζητεί την άμεση έναρξη ερευνών καθώς και την επίσπευση διενέργεια ερευνών. Ακόμα και μια τριήμερη καθυστέρηση στο αίτημα ιατροδικαστικής εξέτασης μπορεί να αδυνατεί να απαλλάξει από την

(σελίδα 25)

υποχρέωση αμεσότητας. Εάν η διαδικασία διεξαγωγής της υπόθεσης σε νομική έκβαση διαρκεί πολλά χρόνια, κι αυτό μπορεί να αποτύχει την εκπλήρωση υποχρέωσης αμεσότητας.

-Επάρκεια. Η έρευνα πρέπει να μπορεί να καθορίσει εάν υπάρχει ποινική ευθύνη, καθώς και να αναγνωρίσει και, όπου ισχύει, να τιμωρεί τους υπεύθυνους για βάνανυση μεταχείριση. Αυτό σημαίνει ότι το ανακριτικό σώμα πρέπει να έχει όλες τις απαραίτητες αρμοδιότητες. Για παράδειγμα, εάν το ανακριτικό σώμα δεν έχει την αρμοδιότητα να διατάξει ιατροδικαστικές εξετάσεις ή να αναγκάσει τον μάρτυρα να καταθέσει, αυτό μπορεί να συνεπάγεται ότι η έρευνα δεν εκπληρώνει αυτή την υποχρέωση.

-Αρτιότητα. Όλα τα εύλογα βήματα πρέπει να ληφθούν για να διασφαλίσουν σχετικά αποδεικτικά στοιχεία. Για παράδειγμα, πρέπει να ληφθούν καταθέσεις από όλους τους εμπλεκόμενους. Μετά πρέπει να υπάρχει μια συνεπής και αντικειμενική αξιολόγηση όλων των συγκεντρωμένων αποδεικτικών στοιχείων.

-Εμπλοκή θύματος και δημόσιος εξονυχιστικός έλεγχος. Το θύμα ή οι πλησιέστεροι συγγενείς του (εφόσον έχει αποβιώσει) πρέπει να ασχοληθούν στον βαθμό που είναι απαραίτητο για την διασφάλιση των συμφερόντων του στην υπόθεση.

-Εξέταση πιθανότητας ρατσιστικού ή άλλου κινήτρου που πηγάζει από το μίσος. Η πιθανότητα ενός τέτοιου μοτίβου πρέπει να ληφθεί υπόψη και να εξεταστεί στη πορεία της έρευνας. Αυτό υπήρξε ειδικό θέμα σε πολλές υποθέσεις που αφορούν την Ελλάδα.

Η Ιουλία Κοσμά υπογράμμισε ότι όλα αυτά στοιχεία έχουν παραβιαστεί στο μεγαλύτερο μέρος της νομολογίας κατά της Ελλάδος. Επιπλέον, το ένα τρίτο των αποφάσεων κατά της Ελλάδος που διαπιστώνει παραβίαση του ανακριτικού καθήκοντος έχει ανακύψει το 2018, και μπορεί να υπάρχουν κι άλλες υποθέσεις¹⁴. Η Ιουλία Κοσμά ανέφερε ότι η λειτουργία του

¹⁴ Αξίζει να σημειωθεί σχετικά η πρόσφατη απόφαση του ΕΔΑΔ στην υπόθεση Σαργουάρι κ.α. κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ.38089/12 (ΕΔΑΔ, 11/4/2019).

(σελίδα 26)

Μηχανισμού ως συμπληρωματικός φορέας είναι αξιέπαινη, αλλά δεν θεραπεύει τα προβλήματα που αναφέρονται ως προς τους φορείς που αναλαμβάνουν αποφασιστική δράση στην έρευνα για βίβανυση μεταχείριση.

5.Συζήτηση λήξης

Κατά τη λήξη, ο Χρήστος Γιακουμόπουλος εξήρε την ετοιμότητα όλων των εμπλεκόμενων στην αντιμετώπιση του προβλήματος των βασανιστηρίων και της βίβανυσης μεταχείρισης, και την ομόφωνη αποδοκιμασία αυτών των φαινομένων από τους συμμετέχοντες στην στρογγυλή τράπεζα. Επεσήμανε την απογοήτευση της Επιτροπής Υπουργών για την αδυναμία να επανεξετάσει της υπόθεσης Ζόντουλ βάσει του χαρακτηρισμού από το ΕΔΑΔ ως προς τα βασανιστήρια που έγιναν. Πέραν από την ποινική και πειθαρχική αποκατάσταση, υπογράμμισε την υποστήριξη της Επιτροπής Υπουργών για την έκδοση των απολογιών και των εγγυήσεων μη επανάληψης του συμβάντος¹⁵. Υπήρξε ένας αριθμός παρεμβάσεων για την μη αναδρομική τιμωρία, και κατά διευρυμένων και αντίθετων με το περιεχόμενο ερμηνειών διατάξεων ποινικού δικαίου, καθώς και παρέμβαση ου δις δικάζειν που υπογράμμισε ότι η αρχή του *ου δις δικάζειν* αναφέρεται στα εξεταζόμενα γεγονότα και όχι στον νομικό χαρακτηρισμό τους. Συνεπώς, μια αλλαγή στον νόμιμο χαρακτηρισμό της ίδιας σειράς γεγονότων δεν αντικαθιστά την λειτουργία του ου δις δικάζειν. Ο Χρήστος Γιακουμόπουλος τόνισε ότι η αδυναμία ευθυγράμμισης των χαρακτηριστικών βίβανυσης μεταχείρισης στην Ελλάδα με αυτά που δίνονται στο Δικαστήριο του Στρασβούργου συνεπάγεται την ευθύνη της Ελλάδος διεθνώς και ανέφερε ότι αυτό έγκειται στην νομοθετική εξουσία. Η Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου επεσήμανε την δυνατότητα αντιμετώπισης ορισμένων υποθέσεων με «αναίρεση υπέρ του νόμου»

¹⁵ Βλ. επίσης, Επιτροπή Υπουργών, Επίβλεψη της σειράς υποθέσεων *Μακαρατζή κατά Ελλάδος*, Καθεστώσ Εκτέλεσης και άλλες πληροφορίες.

(σελίδα 27)

(βάσει του Άρθρου 557 του Κώδικα Αστικής Δικονομίας»), που μπορεί να επιτρέπει στον Άρειο Πάγο να εξηγεί τον νόμο χωρίς να επηρεάζεται η νομική θέση των μερών της διαφοράς. Η Εισαγγελέας Αρείου Πάγου το έχει ήδη πράξει στην υπόθεση Μανωλάδας (Τσόουντι κ.α. κατά Ελλάδος)¹⁶. Αυτό αφορά τη νομική κατάσταση χωρίς άμεσες επιπλοκές για το θύμα ή τον υποτιθέμενο δράστη, με τρόπο που είναι ωστόσο σημαντικός με την έννοια αποστολής μηνύματος για τη νομική κατάσταση της ίδιας της χώρας και τοποθέτησης σε νέο πλαίσιο του νομικού δόγματος με τρόπο που μπορεί να υποπέσει σε δικαστήρια μικρότερου βαθμού. Τέλος, μια παρέμβαση προέτρεψε σε μια πιο πιθανή επικέντρωση στην ενίσχυση της απαλλαγής της Ελλάδας από το ανακριτικό καθήκον, δεδομένων των συνεχών δυσκολιών στην διασφάλιση ατομικών μέτρων για υποθέσεις που αποφασίζονται από το ΕΔΑΔ.

6.Συμπεράσματα

Όπως παρατήρησαν πολλοί από τους συμμετέχοντες στην στρογγυλή τράπεζα, τα βασανιστήρια δεν εκφυλίζουν μόνο ολόκληρο το νομικό σύστημα, αλλά και την εμπιστοσύνη του κοινού στο σύστημα, και τον ρόλο του νόμου συνολικά. Πολλοί από τους ομιλητές στην στρογγυλή τράπεζα επιβεβαίωσαν ότι τα περιστατικά βασανιστηρίων και άλλης βάνουσης, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής αντιμετώπισης εκ μέρους των αρχών επιβολής του νόμου στην Ελλάδα συνδέεται με ελλείψεις στο νόμο και την εφαρμογή του. Σε αυτό περιλαμβάνεται ο ορισμός των βασανιστηρίων (ιδιαίτερα το στοιχείο της «μεθοδευμένης» κατάχρησης), η εγγύηση βασικών λειτουργικών διασφαλίσεων για τους συλληφθέντες, όπως πρόσβαση σε δικηγόρο ή γιατρό και οι μηχανισμοί για την ανάκριση και την αποκατάσταση ως προς τα περιστατικά βάνουσης μεταχείρισης.

¹⁶ Τσόουντρι κ.α. κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ. 21884/15 (ΕΔΑΔ, 30/3/2017). Η εξέλιξη στον Άρειο Πάγο καλύπτεται (στα Ελληνικά) εδώ: <http://www.kathimerini.gr/992616/article/epikairothta/ellada/anairesh-yper-toy-nomoy-gia-thn-yposesh-manwladas>.

(σελίδα 28)

Πολλοί συμμετέχοντες τόνισαν ότι τα βασανιστήρια και η βάνουση μεταχείριση ευδοκούν σε πλαίσιο ανεπαρκώς ρυθμισμένης ή ελεγχόμενης εξουσίας, και υπογράμμισαν την σημασία παροχής εγγυήσεων ανεξάρτητων μηχανισμών καταγγελίας και επίβλεψης. Αλλά τονίστηκε από τους συμμετέχοντες ότι η κατάχρηση και η συναίνεση σε αυτή τη κατάχρηση συχνά συνδέεται με την θεσμική νοοτροπία, καθώς και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον, περιλαμβανομένης της διάκρισης, του στιγματισμού, της περιθωριοποίησης και της αδυναμίας των ατόμων που θεωρούνται «άλλοι» στην σημερινή Ελλάδα. Το πρόβλημα των βασανιστηρίων και άλλης βάνουσης μεταχείρισης στην Ελλάδα, επομένως είναι πολύπλευρη και περιλαμβάνει μερικές συστημικές και δομημένες διαστάσεις. Λόγω αυτού, τα μέτρα που είναι απαραίτητα για την πρόληψη βασανιστηρίων και άλλης βάνουσης μεταχείρισης πρέπει να συμπεριλαμβάνει μέτρα για την αντιμετώπιση των συστημικών και δομημένων προκλήσεων που εξαπλώνεται και εδραιώνει την κατάχρηση. Συνεπώς, στις μεταρρυθμίσεις πρέπει να περιλαμβάνονται νομοθετική τροποποίηση και στοχευμένα μέτρα για ενίσχυση της ανάληψης ευθυνών και επίβλεψης, αλλά αυτά τα μέτρα πρέπει να υποστηρίζονται με προσπάθειες από την άρχουσα τάξη για να ενσταλάξουν μια θεσμική νοοτροπία εντός του πλαισίου των αρχών επιβολής του νόμου που θεωρεί τα βασανιστήρια και την βάνουση μεταχείριση εγγενώς εσφαλμένα, αντιεπαγγελματικά και αντίθετα με την τήρηση του νόμου. Πρέπει να ενισχυθούν από κατάλληλη τεχνική κατάρτιση στην ανακριτική διαδικασία και από επαρκείς πόρους των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και του δικαστικού συστήματος ευρύτερα. Τέλος, πρέπει να ενισχυθούν με νόμιμη, δομημένα και κοινωνικοοικονομική δράση κατά της διάκρισης και της ανισότητας, και με πολιτική δέσμευση για την αντιμετώπιση των απάνθρωπων ιδεολογιών και πρακτικών].

(σελίδα 29)

7.Πιθανά μελλοντικά βήματα*Α.Νόμος (ποινική ευθύνη και κυρώσεις) και εφαρμογή του*

Μακροχρόνια ζητήματα ενδιαφέροντος περιλαμβάνουν: τον ορισμό των βασανιστηρίων, τις κυρώσεις που συνοδεύουν τα βασανιστήρια και την βάνουση μεταχείριση από τις αρχές επιβολής του νόμου, χρόνοι παραγραφής (κανόνες παραγραφής) και η πιθανή αναστολή τους σε ορισμένες περιπτώσεις.

Φαίνεται ότι υπάρχει μια ευρεία συνομολόγηση ότι ο όρος «μεθοδευμένη» στο Άρθρο 137^A του Ποινικού Κώδικα απαγορεύει τον ελληνικό ορισμό των βασανιστηρίων σε μια σημαντικά στενότερη κατηγορία σφαλμάτων από αυτές που αντιλαμβανόμαστε ως βασανιστήρια βάσει του δόγματος του ΟΗΕ. Ο βαθμός στον οποίο αυτό αφορά ζήτημα ερμηνείας που θα μπορούσε να επιλυθεί με «αναίρεση υπέρ του νόμου» ενώπιον του Αρείου Πάγου, ως προς μια υπόθεση όπως αυτή του Σιδηρόπουλου και Παπακώστα¹⁷ μπορεί να ερευνηθεί. Όμως, δεδομένου του εκτεταμένου προβληματισμού και της σημασίας της διασάφησης και της μη αναδρομικότητας του ποινικού δικαίου, το ζήτημα πρέπει να αντιμετωπιστεί καλύτερα με νομοθετική τροποποίηση, ως ζήτημα που έχει εξεταστεί από το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Επιπλέον, η Ελληνική κυβέρνηση πρέπει να μελετήσει προσεκτικά τον τρόπο που η σχετική νομοθεσία, περιλ. του Άρθρου 137B του Ποινικού Κώδικα και της εφαρμογής του, βάσει προηγούμενης εμπειρίας, θα μπορούσε να προσαρμοστεί για να διασφαλίσει αντίστοιχη τιμωρία για βασανιστήρια και βάνουση μεταχείριση. Πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της σχεδόν συστηματικής-μετατροπής όρων φυλάκισης που επιβάλλονται για βασανιστήρια και βάνουση μεταχείριση σε ποινές μη στερητικές της ελευθερίας (όπως στην περίπτωση του Σιδηρόπουλου και Παπακώστα, για παράδειγμα¹⁸).

¹⁷ Σιδηρόπουλος και Παπακώστας κατά Ελλάδος, Αρ.προσφ.33349/10 (ΕΔΑΔ 25/1/2018), παρ.96.

¹⁸ Όπως και προηγούμενος.

(σελίδα 30)

Το θέμα της παραγραφής και του τρόπου που ισχύει και εάν και πότε μπορεί να ανασταλεί, ως προς τις πειθαρχικές διαδικασίες καθώς τρέχουν οι ποινικές διαδικασίες, ή ως προς το είδος των διαδικασιών καθώς εκκρεμεί μια υπόθεση ενώπιον του ΕΔΑΔ, πρέπει επίσης, να διευκρινιστούν. Η Ελληνική κυβέρνηση πρέπει να αξιολογήσει την πιθανότητα μελλοντικών (π.χ. αναδρομικών) προσαρμογών στη διάρκεια ή την λειτουργία των χρόνων παραγραφής για να διασφαλίσει ότι οι Κρατικοί λειτουργοί που προβαίνουν σε πράξεις βάνανυσης μεταχείρισης οδηγούνται ενώπιον της δικαιοσύνης, χωρίς ταυτόχρονα να επιτρέπουν αδικαιολόγητες καθυστερήσεις σε αντίθεση με το κριτήριο αμεσότητας αποτελεσματικών ερευνών.

Όπως δηλώθηκε πρόσφατα από την Επιτροπή Υπουργών, η κυβέρνηση πρέπει να διευκρινίσει πώς το ου δις δικάζειν επηρεάζει την πιθανή επανάληψη πειθαρχικής και ποινικής διαδικασίας για υποθέσεις όπου το ΕΔΑΔ έβγαλε αρνητικό εύρημα ή πράγματι άλλες υποθέσεις όπου προκύπτουν νέα στοιχεία ή νέα αξιολόγηση.

Όπως πρότεινε η Επιτροπή Υπουργών, «οι πληροφορίες θα ήταν χρήσιμες για: α) την αναστολή νόμιμων χρόνων παραγραφής για τα αδικήματα που προκάλεσαν παραβιάσεις που διαπίστωσε το Δικαστήριο και β) ενόψει της αρχής του ου δις δικάζειν, η συνολική πιθανότητα επανάληψης πειθαρχικών ερευνών σε υποθέσεις όπου έχει ήδη αποφασιστεί η ποινική ή η πειθαρχική ευθύνη»¹⁹.

β. Διασφαλίσεις λειτουργίας

Η Ελληνική κυβέρνηση πρέπει να λάβει μέτρα για να διασφαλίσει τις κάτωθι λειτουργίες:

-όλα τα υπό κράτηση άτομα, συμπεριλαμβανομένων κι όσων δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα, να μπορούν να επικοινωνούν με την οικογένεια

¹⁹ Επιτροπή Υπουργών, Επίβλεψη της σειράς υποθέσεων Μακαρατζή κατά Ελλάδος, Καθεστώς Εκτέλεσης και άλλες πληροφορίες.

(σελίδα 30)

ή τρίτους

-όλα τα συλληφθέντα άτομα, συμπεριλαμβανομένων κι όσων δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα, να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε δικηγόρο από την αρχή της κράτησής τους και να έχουν δικηγόρο μαζί τους στην ανάκριση, και αυτεπάγγελτοι δικηγόροι να εκτελούν το έργο τους επιμελώς

-να έχουν όλοι οι συλληφθέντες έγκαιρη πρόσβαση σε ιατρούς, συμπεριλαμβανομένης της ιατρικής εξέτασης κατά την έναρξη της κράτησης, και τακτικές επισκέψεις από νοσηλευτές/γιατρούς σε όλους τους τόπους κράτησης για σκοπούς θεραπείας και/ή ιατρικής εξέτασης όταν ζητηθεί, με πλήρη τήρηση του ιατρικού απορρήτου

-πλήρης ενημέρωση για τα δικαιώματα – όπως και το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας – να παρέχεται από την αρχή σε όσους στερούνται την ελευθερία τους

-έγκαιρη δημιουργία και τήρηση αναλυτικών μητρώων κράτησης

-όλοι οι αστυνομικοί υπάλληλοι να ενημερώνονται και να εκπαιδεύονται για την συμπεριφορά που να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα στις ανακρίσεις υπόπτων και μαρτύρων.

Η σημασία της εξασφάλισης πρόσβασης σε δικηγόρο το συντομότερο δυνατό μετά την σύλληψη προέκυψε επανειλημμένως στη διάρκεια της συζήτησης και βεβαιώνεται με βασική βιβλιογραφία για την πρόληψη των βασανιστηρίων²⁰. Διαθέτει βασικές διασφαλίσεις κατά των βασανιστηρίων και βασική εγγύηση δίκαιης δίκης. Η Ελληνική κυβέρνηση πρέπει να θέσει προτεραιότητα για την εξασφάλιση άμεσης – και ελεύθερης – πρόσβασης σε δικηγόρο για όλα τα υπό κράτηση άτομα. Επιπλέον, η Ελληνική κυβέρνηση πρέπει να λάβει μέτρα για την ηλεκτρονική καταγραφή καταθέσεων στα αστυνομικά τμήματα.

²⁰ Βλ. π.χ. ΕΠΒ, Πρόσβαση σε δικηγόρο ως μέσο πρόληψης της βάνουσης μεταχειρίσις (CPT/Inf(2011)28-μέρος 1)

(σελίδα 32)

γ.Θεσμική νοοτροπία και κατάρτιση

Συστηματικά, συνδεδεμένα μεταξύ τους μέτρα χρειάζονται για να αλλάξει ο τρόπος σκέψης, η στάση και η γενική πρακτική και θεσμική νοοτροπία.

Τρία ζητήματα που ανέκυψαν από τις συζητήσεις πρέπει να αντιμετωπιστούν ως θέματα προτεραιότητας:

-μοτίβα, σε ορισμένα τμήματα, άρνησης ή ανοχής της βάνουσης μεταχείρισης, συμπ. της κατάργησης βαθμών «αλληλεγγύης» σε ύποπτους δράστες βάνουσης μεταχείρισης

-ειδική ευάλωτη κατάσταση ατόμων της αλλοδαπής ή άλλου προστατευμένου καθεστώτος που κρατούνται, για διάφορους δομικούς και πρακτικούς τρόπους από τον θεσμικό ρατσισμό μέχρι την έλλειψη υπηρεσιών ερμηνείας

-μακροχρόνιος στόχος, σε ορισμένα τμήματα, διασφάλισης ομολογιών ατόμων υπό κράτηση.

Μια σημαντική πτυχή στήριξης της αλλαγής στις θεσμικές πρακτικές είναι η ενίσχυση της ικανότητας των λειτουργών επιβολής του νόμου να εκτελούν το έργο τους με τρόπο που να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Πολλοί σχετικοί παράγοντες εξέφρασαν την επιθυμία να μεγιστοποιήσουν την κατάρτιση των τεχνικών διερευνητικών ερωτήσεων σε όλη την Ελλάδα.

Οι εγχώριοι, περιφερειακοί και διεθνείς εμπειρογνώμονες πρέπει να αξιοποιηθούν για να διασφαλιστεί η πρόβλεψη κατάρτισης κατά την ανακριτική διαδικασία στους λειτουργούς των αρχών επιβολής του νόμου σε όλη την Ελλάδα. Με την αλλαγή των βασικών στόχων και επίσημης στάσης, είναι σημαντικό για τις ανακρίσεις να στοχεύουν στην σύσταση των πραγματικών γεγονότων, παρά να αποσπών μια ομολογία.

δ.Αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας

Είναι βασικό η διερεύνηση καταγγελιών ή υποψίας για βάνουση μεταχείριση να πληρούν όλα τα κριτήρια μιας αποτελεσματικής έρευνας

(σελίδα 33)

όπως ορίζεται στο ΕΔΑΔ. Ένα βασικό ζήτημα είναι κάθε ένα από τα πολλά πρόσωπα που θα μπορούσαν, αυτή τη στιγμή, να εμπλέκονται με την απαλλαγή της Ελλάδας από το ανακριτικό καθήκον υφίσταται ουσιαστικές ελλείψεις στην εκπλήρωση μιας σειράς υποχρεωτικών κριτηρίων. Για παράδειγμα, το Αστυνομικό Τμήμα Εσωτερικών Υποθέσεων δεν είναι ένα ανεξάρτητο, εξωτερικό επιβλέπον σώμα. Εξάλλου, ο νεοσυσταθείς Εθνικός Μηχανισμός για την Έρευνα Καταχρηστικής Συμπεριφοράς δεν είναι σε θέση να επιβάλει διαδικασίες που είναι ικανές να οδηγήσουν στην δίωξη και την τιμωρία δραστών βασανιστηρίων ή βάνανσης μεταχείρισης, και βασίζεται ευρέως στο διττό σύστημα (ποινικών και πειθαρχικών) ερευνών που έχουν επανειλημμένως αποδειχθεί αναποτελεσματικές ή αλλιώς ανεπαρκείς στην απαλλαγή της Ελλάδας από το ανακριτικό καθήκον.

Η κυβέρνηση πρέπει να μελετήσει τον καλύτερο τρόπο για την διασφάλιση ότι η Ελλάδα είναι σε θέση να απαλλαγεί από το ανακριτικό της καθήκον βάσει του Άρθρου 3 (και του Άρθρου 2) της ΕΣΑΔ, περιλαμβανομένης της δυνατότητας παροχής στον νεοσυσταθέντα Εθνικό Μηχανισμό της ικανότητας επιβολής παρά απλώς σύστασης δράσης. Άλλοι τρόποι ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας του Εθνικού Μηχανισμού, ιδίως υπό το φως της έκβασης των ερευνών καταγγελιών που υποβλήθηκαν από τότε που ξεκίνησε να λειτουργεί ο Μηχανισμός στις 9 Ιουνίου 2017 ή η δυνατότητα σύστασης ή βελτίωσης των υπαρχόντων φορέων για την ανάπτυξη ενός Ανεξάρτητου Αστυνομικού Μηχανισμού Καταγγελιών²¹, που έχει καταναγκαστικό χαρακτήρα και είναι ταυτόχρονα πλήρως απομακρυσμένος από την αλυσίδα εντολών της αστυνομίας. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης στοχεύουν επίσης, στην διασφάλιση της ολοκληρωμένης έρευνας πιθανών ρατσιστικών ή άλλων παρόμοιων προκατειλημμένων κινήτρων σε περιστατικό βάνανσης μεταχείρισης από την πλευρά των αρχών επιβολής του νόμου.

21 Βλ. π.χ. Δίκτυο Ανεξάρτητης Αστυνομικής Αρχής Καταγγελιών: <https://ipcan.org/>

(σελίδα 34)

ε.Μελλοντικός και γενικός προσανατολισμός

Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων, ένα ζήτημα που ανέκυψε επανειλημμένως είναι αυτό της αρχής ορισμένων συνταγματικών και της αρχής ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως η μη αναδρομική τιμωρία και η στάση ουδισ δικάζειν μέσω ορισμένων ατομικών μέτρων, ιδίως ποινικής (αλλά και πειθαρχικής) αποκατάστασης, με επακόλουθο την αρνητική απόφαση στο ΕΔΑΔ. Όμως, αυτό το κάνει όλο και πιο σημαντικό για την εξασφάλιση να μην ξανασυμβούν ανεπαρκείς ανακρίσεις στο μέλλον, και αυτό απαιτεί γενικά μελλοντικά μέτρα για να διασφαλιστούν δραστικοί θεσμοί και επαρκές νομικό πλαίσιο που θα αντικατοπτρίζει τον χαρακτηρισμό των εν θέματι σφαλμάτων από το ΕΔΑΔ. Η ανάγκη λήψης γενικών, μελλοντικών νομικών και πρακτικών μέτρων σε όλα τα ζητήματα που προσδιορίζονται παραπάνω δεν μπορούν επομένως είναι μεγαλύτερη από ποτέ. Ταυτόχρονα, πρέπει να επιδιωχθεί η συνέχεια των απολογιών συνδυασμένων με εγγυήσεις μη επανάληψης συγκεκριμένων περιστατικών που καλύπτονται από την σειρά υποθέσεων Μακαρατζή.

στ.Ο ρόλος του Συμβουλίου της Ευρώπης

Για την υποστήριξη των προσπαθειών της Ελλάδας να εξαλείψει τα βασανιστήρια και την βάνουση μεταχείριση, το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι σε θέση να καθορίσει, για να λάβουν υπόψη τους οι Ελληνικές αρχές, παραδείγματα καλής πρακτικής ή σφαλμάτων και κακών πρακτικών ως προς όλα τα ανωτέρω ζητήματα από το Κράτος σε όλο το Συμβούλιο της Ευρώπης. Δεδομένης της ποικιλίας των νομικών πλαισίων σε όλα τα 47 Κράτη Μέλη, είναι πιθανόν οι Ελληνικές αρχές θα είναι σε θέση να αναγνωρίσουν ομοιότητες και συνέργιες με ορισμένα Κράτη και να αναπτύξουν τρόπους υιοθέτησης κατάλληλων πρακτικών και θεσμικών μηχανισμών για τους σκοπούς του Ελληνικού νομικού συστήματος και του κοινωνικοπολιτικού υπόβαθρου. Το Συμβούλιο της Ευρώπης μπορεί επίσης,

(σελίδα 35)

να βοηθήσει στην διενέργεια της αξιολόγησης αναγκών και την διευκόλυνση της συνεργασίας ανάμεσα στις σχετικές αρχές.

ζ.Παράρτημα Ι: Πρόγραμμα**ΣΤΡΟΓΓΥΛΗ ΤΡΑΠΕΖΑ***Αστυνόμευση: Μεταχείριση Ατόμων υπό Κράτηση και Συνέπειες*

ΙΑτροδικαστική Επιστήμη, Αντιγόνης 2-6, Αθήνα, Ελλάδα,

10-11 (πρωί) Ιανουαρίου 2019

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ**ΗΜΕΡΑ 1^Η-10 Ιανουαρίου 2019****9:30-10:00 ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΕΣ ΟΜΙΛΙΕΣ**

- Κυρία Όλγα Γεροβασίλη, Υπουργός Πολιτικής Προστασίας
- Κυρία Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου, Γενική Εισαγγελέας Αρείου Πάγου
- Κύριος Χρήστος Γιακουμόπουλος, Γενικός Διευθυντής Διεύθυνσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Κράτους Δικαίου, Συμβούλιο της Ευρώπης
- Κύριος Ανδρέας Ποττάκης, Συνήγορος του Πολίτη Ελλάδος
- Καθηγητής Νιλς Μάιζερ, Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για τα Βασανιστήρια

10:30-12:30 1^Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ: Δίκαιο (ποινική ευθύνη και κυρώσεις)

10:00-11:00 Προεδρεύων: Κυρία Μαρία Γιαννακάκη, Γενική Γραμματέας Διεύθυνσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Ομιλητές:

- Καθ. Σοφία Βιδάλη, Καθηγήτρια Εγκληματολογίας, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Κοινωνικής και

(σελίδα 36)

Πολιτικής Διοίκησης

- Κύριος Παναγιώτης Μπρακουμάτσος, Γενικός Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου
- Κύριος Κώστας Μαυροειδής, Δικηγόρος Δ.Σ. Αθηνών

11:00-11:20 Διάλειμμα για καφέ

11:20-12:30 Συζήτηση

Θεματικές ενότητες προς συζήτηση

1.Οι αλλαγές στο νόμο για την επίλυση προβλημάτων είναι εφικτές και επερχόμενες; Το ερώτημα αναφέρεται συγκεκριμένα, ενδεικτικά όμως, σε:

- α) αναδιαμόρφωση του ορισμού των βασανιστηρίων στο Άρθρο 137^Α(2) του Ποινικού Κώδικα*
- β) εξάλειψη χρόνου παραγραφής για εγκλήματα βασανισμού και άλλης σκόπιμης βάνανσης μεταχείρισης*
- γ) εγγύηση αντίστοιχων και αποτρεπτικών κυρώσεων για βασανιστήρια και άλλη βάνανση μεταχείριση.*

2.Ποιες είναι οι επιπλοκές πόρων από αυτές τις πιθανές αλλαγές, εφόσον υπάρχουν;

3.Μπορεί να βοηθήσει στην διαδικασία το Συμβούλιο της Ευρώπης;

12:30-14:00 Διάλειμμα για φαγητό

14:00-15:50 2^Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ: Διασφαλίσεις λειτουργίας

Προεδρεύων: Κύριος Δημήτριος Αναγνωστάκης, Γενικός Γραμματέας Δημόσιας Τάξης, Υπουργείο Πολιτικής Προστασίας

14:00-15:00 Ομιλητές:

- Δρ Ιουλία Κοσμά, μέλος της ΕΠΒ (Αυστρία)
- Κύριος Χρήστος Μανούρας, Αντιστράτηγος Ε.Α., Τμήμα Γενικής Αστυνόμευσης

(σελίδα 37)

15:00-15:50 Συζήτηση**Θεματικές ενότητες προς συζήτηση:**

1.Πώς μπορούν οι αλλαγές στο νόμο και/ή την πράξη να εξασφαλίσουν καλύτερα τις βασικές διασφαλίσεις λειτουργίας για τα υπό κράτηση άτομα;

Αυτό αναφέρεται συγκεκριμένα, αλλά ενδεικτικά, σε:

δ) διευκόλυνση επικοινωνίας με οικογένεια ή τρίτους για όλα τα υπό κράτηση άτομα, συμπεριλαμβανομένων όσων δεν διαθέτουν οικονομικούς πόρους

ε) διασφάλιση στα συλληφθέντα άτομα, συμπεριλαμβανομένων και όσων δεν διαθέτουν οικονομικούς πόρους, ότι μπορούν να εξασφαλίσουν την παρουσία δικηγόρου από την αρχή της κράτησης και, ιδίως, κατά την διάρκεια της ανάκρισης, και ότι αυτεπάγγελτοι δικηγόροι θα εκτελούν αυτό το έργο ειδικά και επιμελώς

στ) διευκόλυνση άμεσης πρόσβασης σε γιατρούς και τακτικές επισκέψεις από νοσηλεύτριες/γιατρούς σε όλους τους τόπους κράτησης για σκοπούς θεραπείας και/ή ιατρικής εξέτασης όπου απαιτείται, και διασφάλιση πλήρους τήρησης του ιατρικού απορρήτου

ζ) διασφάλιση πλήρους ενημέρωσης για τα δικαιώματα – περιλ. υποβολής καταγγελιών – από την αρχή σε όποιον στερείται την ελευθερία του

η) δημιουργία και τήρηση αναλυτικών μητρώων κρατουμένων

θ) σαφή πρότυπα και εκπαίδευση για την συμπεριφορά στις ανακρίσεις σεβόμενη τα ανθρώπινα δικαιώματα των υπό κράτηση ατόμων.

2.Ποιες είναι οι επιπλοκές πόρων για αυτές τις πιθανές αλλαγές, εφόσον υπάρχουν;

3.Μπορεί το Συμβούλιο της Ευρώπης (και άλλοι Ευρωπαϊκοί οργανισμοί) να βοηθήσουν σε αυτή τη διαδικασία;

15:50-16:10 Διάλειμμα για καφέ

(σελίδα 38)

16:10-18:00 3^Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ: Θεσμική νοοτροπία-από την ανάκριση στις διερευνητικές ερωτήσεις

Προεδρεύων: Κυρία Ξένη Δημητρίου-Βασιλοπούλου, Γενική Εισαγγελέας Αρείου Πάγου

16:10-17:15 Ομιλητές:

- Κύριος Μάικλ Κέλετ, πρώην Αστυνομικός Επιθεωρητής, Αστυνομία του Λάνκασαϊαρ, ΗΒ
- Κύριος Θεόδωρος Θεοδώρου, Αστυνομικός Ταξίαρχος, Τμήμα Ασφάλειας Αττικής (αναπληρωτής: Κύριος Ευάγγελος Δήμογλου, Αστυνομικός Διευθυντής Τ.Α.Α.)
- Κύριος Ιωάννης Ηλίας, Δικηγόρος, Καθηγητής Αστυνομικής Ακαδημίας (αναπληρωτής: Κύριος Κυριάκος Μπαμπασίδης, Δικηγόρος, Καθηγητής Αστυνομικής Ακαδημίας)

17:15-18:00 Συζήτηση**Θεματικές ενότητες προς συζήτηση**

1.Πώς μπορούν να επέλθουν θετικές αλλαγές κατά την άσκηση και την αντίληψη των αρμοδίων επιβολής του νόμου; Σε αυτό περιλαμβάνεται – αλλά ενδεικτικά – εξέταση:

α) εκτεταμένη και συστηματική κατάρτιση λειτουργών επιβολής του νόμου στην αστυνόμευση που σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της σύλληψης, της ανάκρισης και άλλων λειτουργιών επιβολής του νόμου

β) ένταξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην πρόσληψη, εκπαίδευση, πρακτική και νοοτροπία λειτουργών επιβολής του νόμου

γ) δημιουργία κεντρικού πυλώνα ισότητας και μη διακρίσεων αυτής της λειτουργικής μεταρρύθμισης, όπως και διαμέσου πρόσληψης ατόμων που εκπροσωπούν μειονότητες.

2.Θα ήταν χρήσιμη η διερεύνηση πρακτικών ένταξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις διαδικασίες επιβολής του νόμου και άλλες νομικές

(σελίδα 39)

διαδικασίες; Μπορεί α συνεργασία με τους εμπειρογνώμονες άλλων Κρατών ή εξωτερικών φορέων να διευκολύνει αυτή τη μεταρρύθμιση;

3. Ποιες είναι οι επιπλοκές πόρων στην ανάληψη αυτής της δράσης, εφόσον υπάρχουν;

4. Μπορεί το Συμβούλιο της Ευρώπης (και άλλοι Ευρωπαϊκοί οργανισμοί) να βοηθήσουν σε αυτή τη διαδικασία;

ΗΜΕΡΑ 2^Η-11 Ιανουαρίου 2019 (πρωί)

9:30-12:30 4^Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ: Ανεξαρτησία, προσβασιμότητα και αποτελεσματικότητα μηχανισμών καταγγελίας και έρευνας

Προεδρεύων: Κύριος Χρήστος Γιακουμόπουλος, Γενικός Διευθυντής, ΓΔ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Κράτους Δικαίου, Συμβούλιο της Ευρώπης

9:30-11:00 Ομιλητές:

- Κύριος Γεώργιος Βαγγέλης, Αστυνομικός Διευθυντής, Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων Ελληνικής Αστυνομίας
- Κυρία Χρύσα Χατζή, Επιθεωρήτρια, Συνήγορος του Πολίτη Ελλάδος
- Κύριος Κωνσταντίνος Γεωργιάδης, Σύμβουλος, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
- Δρ Ιουλίου Κοσμά, μέλος της ΕΠΒ (Αυστρία)

11:00-11:15 Διάλειμμα για καφέ

11:15-12:30 Συζήτηση

Θεματικές ενότητες προς συζήτηση

1. Πώς μπορεί η ανεξαρτησία, προσβασιμότητα και αποτελεσματικότητα των μηχανισμών και διαδικασιών καταγγελίας και έρευνας να βελτιωθούν; Σε αυτό περιλαμβάνεται –ενδεικτικά– η εξέταση:

(σελίδα 40)

δ) εξάλειψη εμποδίων και διευκόλυνση της υποβολής καταγγελιών βασανισμού και σχετικής βάνουσης μεταχείρισης σε όλες τις σχετικές αρχές
ε) διασφάλιση ότι οι μηχανισμοί καταγγελίας και έρευνας είναι ανεξάρτητοι και αποτελεσματική για τον καθορισμό και, όπου αφορά, την τιμωρία των υπευθύνων και αναθεώρηση ορίων των εξουσιών του Συνηγούρου του Πολίτη σε αυτό το πλαίσιο

στ) ενίσχυση ανταπόκρισης όλων των σχετικών παραγόντων σε κατηγορίες βασανισμού ή άλλης βάνουσης μεταχείρισης, σε όλα τα στάδια της ανακριτικής διαδικασίας

ζ) ευρείς πρωτοβουλίες για την διασφάλιση ότι οι εισαγγελείς και τα δικαστήρια ασχολούνται δίκαια και αυστηρά με τα βασανιστήρια και την σκόπιμη βάνουση μεταχείριση ως ποινικά αδικήματα.

2. Ποιες είναι οι επιπτώσεις στο δυναμικό από αυτές τις αλλαγές, εφόσον υπάρχουν;

3. Μπορεί το Συμβούλιο της Ευρώπης (και Ευρωπαϊκά κράτη ή δίκτυα όπως το IPCAN) να βοηθήσει σε αυτή τη διαδικασία;

12:30-13:00 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο Κύριος Χρήστος Γιακουμόπουλος, *Γενικός Διευθυντής*, ΓΔ Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Κράτους Δικαίου, Συμβούλιο της Ευρώπης

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο στην Αγγλική

Αθήνα, 11/6/2019. Η μεταφράστρια Ελίνα Τσαγκλή

